

От малки вълнички към големи вълни: широко приложима програма за ранно детско развитие за малки деца бежанци

- ▷ Широко приложима програма за малки деца, намиращи се в извънредни ситуации или „забравени“ кризи.
- ▷ Учебната програма „Малки вълнички“ [Little Ripples] съчетава учене чрез игра и осъзнатост (mindfulness)*.
- ▷ Оценките показват подобрене в учебните резултати и социо-емоционалното развитие.

Kelsey Dalrymple

Експерт по образование
в извънредни ситуации

Sara-Christine Dallain

Съизпълнителен директор

iACT, Redondo Beach,
Калифорния, САЩ

В момента се наблюдават най-високите нива на разселване : към февруари 2019 г. по света са разселени насилствено около 68,5 милиона души. От тях 25,4 милиона души са със статут на бежанци, а повече от половината от тях са под 18-годишна възраст (ВКБООН, онлайн). Приблизително 87 милиона деца под 7-годишна възраст са прекарвали целия си живот в конфликтни зони (Мрежа между агенциите на ООН за образование в извънредни ситуации (INEE), 2018 г.). Въпреки това размерът на хуманитарните помощи за образование (и по-специално за програми за ранно детско развитие) остава обезпокояващо нисък. iACT разработва програмата „Малки вълнички“, за да посрещне нуждите на малките деца, засегнати от извънредни хуманитарни ситуации и „забравени“ кризи.

Историята на „Малки вълнички“ започва в източен Чад, където iACT работи в подкрепа на бежанците от Дарфур и документираща живота в бежанските лагери, за да провокира действия от страна на глобалната общност. Когато екипът на iACT пита бежанските общности от Дарфур от какви услуги се нуждаят най-много, отговорът им е „услуги за малките деца“. В резултат на това в следващите три години iACT, съвместно със специалисти и практикуващи в областите на детското развитие, ранното детско образование, възстановяването от травми и осъзнатостта /mindfulness/, създава учебната програма „Малки вълнички“.

За тестването на учебната програма „Малки вълнички“ iACT си партнира със Службата на йезуитите за бежанците (JRS), която предоставя начално образование на бежанците от Дарфур в Чад. През 2013 г. iACT избира и обучава 14 жени бежанки от Дарфур, и работи с бежанските семейства за обособяване на пространство в домовете им, като така спестява разходи за изграждането на нови центрове. Тези домашни центрове започват да се наричат „езерца“. Едно „езерце“ събира 45 деца от близките домакинства и разполага с двама учители. iACT предоставя материали за учителите и учениците и помага за изготвянето на програма за хранене, като форма на хранителна подкрепа за участващите деца.

Една година след стартирането на учебната програма „Малки вълнички“ iACT провежда оценка на въздействието, разработена съвместно с Изследователския център към Уисконсинския университет [University of Wisconsin Survey Center]. Въпросите към децата и полагащите грижи лица са предназначени за измерване на учебните резултати и социо-емоционалното развитие на децата. Установява се силен напредък на децата по отношение на някои основни образователни цели (като познаване на цветове, броене, разпознаване на животните и казване на азбуката). Отчита се, че децата стават по-малко агресивни към връстниците си и към възрастните (наблюдават се например по-малко случаи на ритане, хапане и удряне), емоционалното им поведение се подобрява (чувстват по-щастливи и по-спокойни), а освен това по-често си мият ръцете преди и след хранене. Лицата, полагащи грижи споделят също, че у дома техните деца пият, говорят за заниманията си в учебната програма „Малки вълнички“ и с нетърпение очакват да отидат отново следващия ден.

Въз основа на тези изводи iACT успява да подобри и доразвие учебната програма „Малки вълнички“ и да намери финансиране за нейното разширяване и продължаване.

Широко приложим подход, основан на игра и осъзнатост /Mindfulness/

Учебната програма „Малки вълнички“ е разработена специално за деца, намиращи се в условия на трудности и материални лишения, които са на възраст от 3 до 5 години и са засегнати от травми, разселване и други сложни проблеми. Тя помага на педагозите и на лицата, полагащи грижи – независимо от тяхното образование и опит – да прилагат игрови дейности, които благоприятстват социо-емоционалното развитие, както и позитивни техники за управление на поведение на децата. Програмата е разработена така, че да е съвместима с всяка училищна или предучилищна програма, независимо от условията; учителите се насърчават да преподават учебната програма като ползват дейности, приказки, музика и игри, които са съобразени с тяхната култура и език, както и с местния контекст.

Ученето чрез игра е ключов елемент на образованието и доказателство за това е нарастващото разпознаване на връзката между играта и развитието в областта на: езика, изпълнителните функции, математиката, пространственото ориентиране, научното мислене и социалното и емоционалното развитие (Hassingier-Das и колектив, 2017 г.). В много култури ученето чрез игра не се приема за адекватен педагогически подход. Затова обучението за учители по програмата „Малки вълнички“ цели да подобри тяхното разбиране за положителното влияние на този подход върху детското развитие и бъдещото обучение на децата.

„Учебната програма „Малки вълнички“ дава насоки на детските учители и лицата, полагащи грижи в прилагането на ученето чрез игра като средство за обучение.“

Елемент на учебната програма е осъзнатостта /mindfulness/ – състояние на ума, което се достига чрез практикуване на: медитация, бавно дишане, осъзнато движение и „сканиране“ на тялото. То помага на малките бежанци да:

- 1 намерят сигурност и утеха в тежките условия на разселването
- 2 развиват вътрешен мир като механизъм за справяне и развиване на устойчивост
- 3 подобряват своите умения за изпълнително функциониране и емоционална регулация на поведението
- 4 овладеят практики, които да им помогнат и в юношеството и пълнолетието.

В програмата „Малки вълнички“ осъзнатостта не се практикува като изолирана дейност – упражненията за осъзнатост по-скоро са неразделна част от всекидневните занятия. Учителите водят упражненията за осъзнатост в ежедневните кръгове за „добре дошли“ и „довиждане“ или провеждат „минутки за осъзнатост“ през учебния ден, ако сметнат, че едно упражнение за успокояване би се отразило добре на учениците.

Положително въздействие

В края на 2018 г. Plan International, партньорите на iACT в Танзания, провеждат оценка на въздействието, включващо индивидуално оценяване на наученото от всеки ученик, проучвания и дискусии във фокус групи с ученици, родители и

учители. След четиримесечно участие, приблизително 90% от учениците на „Малки вълнички“ преминават успешно академичното оценяване. Родители и учители споделят за положителни промени в поведението, отношението и умствените способности на учениците в класната стая и извън нея. Учениците споделят, че в класните стаи се чувстват в безопасност и с радост участват в занятията. Особено са им харесали упражнението за осъзнатост, които според учителите значително са подпомогнали за управлението на класната стая.

Оценките на въздействието в източен Чад за последните две години показват подобни резултати, като е налице видимо положително въздействие върху учителите и децата бежанци от Дарфур. Повечето лица, полагащи грижи отчитат подобрени умения на детето да бъде независимо, да споделя играчки и да се разбира с другите. Ето и наблюденията на едни от учителите:

Новият метод за справяне с децата по положителен начин, на който ни научиха, определено промени учениците. Никога не сме изучавали нещо подобно. (Досега) те (учениците) не казваха името ми; не ме харесваха и не ме слушаха. На обучението се научихме да разговаряме с децата, да бъдем на тяхното ниво и да им говорим по спокоен начин. Сега, когато ме виждат извън училище, ми се усмихват и се обръщат към мен по име; слушат ме и идват на училище по-радостни.

Поглед напред

За последните пет години обхватът на програмата „Малки вълнички“ успява да се разпростре до четири бежански лагера в източен Чад, като са достигнати 3000 деца бежанци от Дарфур и са обучени 97 учители бежанци. Програмата „Малки вълнички“ е адаптирана и приложена за бежанците от Централна Африка в Камерун и бежанците от Бурунди в Танзания, като са обучени 51 учители и са обхванати повече от 7000 деца. През 2019 г. iACT стартира „Малки вълнички“ в Гърция и ще продължава да търси нови партньорства на други кризисни места.

iACT ще продължава да работи със специалисти в областта на ранното детско развитие, за да гарантира, че в учебната програма „Малки вълнички“ са възприети най-актуалните подходи, и ще продължи да документира положителното въздействие на дейността си, за да покаже на дарителите, хуманитарните агенции и практикуващите в областта нуждата от поддържане, тестване и документиране на други иновативни образователни инициативи за малките деца, засегнати от извънредни ситуации и продължителни бежански кризи.

→ Статията е налична онлайн на адрес earlychildhoodmatters.online/2019-19

БИБЛИОГРАФИЯ

Hassinger-Das, B., Hirsh-Pasek, K. and Michnick Golinkoff, R. (2017 г.). Науката за мозъка и водената игра: една развиваща се история. Ранно детство [Young Children] 72(2). Достъпен на: <https://www.naeyc.org/resources/pubs/yc/may2017/case-brain-science-guided-play> (към февруари 2019 г.).

Мрежа между агенциите на ООН за образование в извънредни ситуации. (2018 г.). Ранно детско развитие. Достъпен на: <http://www.ineesite.org/en/early-childhood-development> (към февруари 2019 г.).

Върховен комисар на ООН за бежанците. (Онлайн). Цифрите накратко: Статистически годишници. Достъпен на: <https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html> (accessed February 2019).

Тази статия от *Early Childhood Matters* е налична на български език благодарение на партньорска инициатива на фондация „Bernard van Leer“ и ISSA в сътрудничество с фондация „За Нашите Деца“, която е член на ISSA.